

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Кафедра комп'ютерних та інформаційних технологій

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНА ОБРОБКА ІНФОРМАЦІЇ»

на тему:

**«СУТНІСТЬ ТА ПРАВИЛА БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
ДОКУМЕНТІВ»**

Студентки 3 курсу групи ІБАС – 31
Спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»
Мацкевич Аліни Олександрівни

Керівник: Головченко Марія Михайлівна

Національна шкала _____

Кількість балів: ____ Оцінка: ECTS ____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Основні методи складання бібліографічного опису	6
1.1. Сутність та основні види бібліографічного опису.....	6
1.2. Загальний та спеціальний метод складання бібліографічного опису.....	8
РОЗДІЛ 2. Особливості використання бібліографічного опису	12
2.1. Головна мета бібліографічного опису в публічних бібліотеках.....	12
2.2. Бібліографічний опис у діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.....	17
РОЗДІЛ 3. Методи вдосконалення бібліографічного опису	21
3.1. Бібліографічний опис електронних документів.....	21
3.2. Порівняльна характеристика старого та нового бібліографічного опису.....	28
ВИСНОВКИ	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена тим, що протягом усього періоду розвитку науки і культури йде процес накопичення інформації та знань, які фіксуються в документах. Кількість документів постійно збільшується. У сфері інформації діють закони прискорення розвитку науки, внаслідок чого постійно зростає потужність документно-інформаційного потоку, відбувається концентрація та розпорошення публікацій у періодичних виданнях, старіння інформації.

Усе це призводить до серйозних труднощів у роботі з документами й інформацією, яку вони містять. У той же час значення інформації в житті людей постійно зростає. Визначною рисою сучасної епохи є інформатизація всіх галузей людської діяльності. Інформаційні ресурси розглядаються як багатство, що не поступається за своїм значенням і потенційним ефектом природним ресурсам.

Обсяг інформації різноманітного характеру в наш час настільки великий, що в деяких випадках простіше і дешевше заново провести дослідження, зробити винахід або навіть відкриття, ніж знайти відомості про нього в документах. Адже неможливо швидко знайти потрібну інформацію шляхом перегляду всіх наявних документів.

Оперативно ознайомитися з великою кількістю їх можна, якщо коротко навести основні відомості про кожний документ у своєрідній довідці, тобто подати інформацію у стислому «згорнотому» вигляді.

Багато документів мають відповідати таким вимогам, як придатність до тривалого зберігання, максимальна наочність. Щоб документ мав усі перераховані властивості, він повинен бути правильно складеним як за формою, так і за змістом. Тому роль бібліографічного опису в різноманітних галузях наукової й культурної діяльності винятково велика, адже вся інформація про документи здійснюється саме за його допомогою.

Він є основою для створення всіх бібліотечних каталогів, бібліографічних й інформаційних видань, автоматизованих банків даних про документ. Без нього неможливо написати рецензію, реферат, огляд літератури, послатися на якийсь твір у науковому, навчальному виданні тощо.

Бібліографічний опис дає уявлення про зміст, вид, читацьке призначення, актуальність документа, а також дає змогу його ідентифікувати – зіставити з іншими, відрізнити від інших.

Завдяки цьому бібліографічний опис широко використовується в бібліотечній, у бібліографічній і науково-інформаційній діяльності, у книговидавництві, у книжковій торгівлі, архівістиці, журналістиці, в науковій роботі тощо.

Зміст, форми і методи інформаційної освіти читача визначаються не тільки рівнем його культури читання або професійними потребами, але й умовами праці в бібліотеці, користування алфавітно-предметним покажчиком до систематичного каталогу і картотеки статей, в інших – необхідне знайомство з відповідною документацією, що регламентують правила опису видань, а в деяких – проводити практичні заняття щодо складання бібліографічного опису, пошуку книг за окремою тематикою або якогось видання за допомогою базою даних, користуючись комп'ютерною технікою.

Про стуність та правила бібліографічного опису документів писали вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як Орлов П. І., Павленко Р. І., Полякова. І. А., Романюк М. М., Удалова В. К., Хропач А. Н., Швецова-Водка Г. М.

Об'єктом курсової роботи є бібліографічний опис.

Предметом – особливості використання бібліографічного опису в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського.

Мета – дослідити основні методи складання бібліографічного опису та особливості їх використання.

Поставлена мета визначила необхідність вирішення наступних **завдань**:

– визначити сутність та основні види бібліографічного опису;

- розглянути загальний та спеціальний метод складання бібліографічного опису;
- з'ясувати головну мету бібліографічного опису в публічних бібліотеках;
- проаналізувати діяльність бібліографічного опису на прикладі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського;
- ознайомитись з бібліографічним описом електронних документів;
- здійснити порівняльну характеристику старого та нового бібліографічного опису.

У даній роботі були використані такі **методи**: аналіз, спостереження та порівняння.

Структура курсової роботи. Курсова робота складається з титульного аркушу, змісту, вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків, списку використаних джерел та літератури. Список використаної літератури налічує 24 найменування. Загальний обсяг роботи – 35 сторінок.

РОЗДІЛ 1. Основні методи складання бібліографічного опису

1.1. Сутність та основні види бібліографічного опису

Бібліографічний опис – це сукупність бібліографічних відомостей про документ, його складову частину чи групу документів, які наведені за певними правилами, необхідні та достатні для характеристики твору та визначення його відмінностей від інших, та які одержують у результаті аналітико-синтетичної переробки інформації.

Процес складання бібліографічного опису передбачає виявлення та формування за певною методикою множини бібліографічних даних про окремий документ або його частину, чи групу документів.

Бібліографічний опис може бути складений на окремо виданий документ (книгу, брошуру, географічну карту тощо), на частину видання (розділ із книги, статтю з журналу тощо), а також на групу документів. Першим елементом бібліографічного опису може виступати ім'я автора, назва організації або установи, а також назва видання [1].

Таким чином, можна створити в алфавітному каталозі авторський комплекс, тобто зібрати в одному місці каталога твори цього автора, що полегшує розшук праць певної особи, їх пропаганду. Розглянемо, які види бібліографічних описів (БО) документів залежно від об'єкта бібліографічного опису бувають.

Розрізняють: монографічне; зведене; аналітичне. Монографічний опис містить відомості, що характеризують одностомне видання в цілому, а також окремі томи багатотомного або серіального видання. Монографічний опис складається з однієї частини.

Зведений опис містить відомості, що характеризують сукупність томів (випусків). Зведений опис складається з 2 або більше частин. Спочатку даються відомості про видання в цілому, а потім – відомості про складові його окремих томів або випусках.

Аналітичний опис складається, як правило, з 2 частин. Перша частина містить відомості, що характеризують складову частину книги або статті з журналу, а друга частина – відомості про видання в якому опублікована стаття.

Для того щоб скласти БО, насамперед треба вирішити – з якого елемента повинен починатися запис. Вибір першого елемента запису означає вибір головної пошукової ознаки. Уніфікація вибору першого елемента опису забезпечує:

- сумісність різних видів і форм інформації;
- сприяє єдності пошуку у будь-якій інформаційній системі.

Вибір першого елемента запису відбувається, як правило:

- у результаті аналізу видання;
- визначення виду цього першого елемента запису;
- наявності, складу, розташування цих вихідних даних.

Визначено наступні області й елементи опису, які становлять його структуру: область заголовка й відомостей про відповідальність: Запис під заголовком означає, що як перший елемент запису обрано ім'я індивідуального або колективного автора [11].

Тепер розглянемо безпосередньо бібліографічний опис книги й перелічимо області й елементи бібліографічного опису. Елементами бібліографічного опису є мінімальні структурні одиниці, які поєднуються по характерних ознаках і групуються в області опису. Розглянемо значення кожного елемента й установимо яка їхня інформативність, як сприяють характеристиці документа елемент або область опису.

Область заголовка опису включає прізвище й ініціали автора або укладача, іноді псевдонім. Для офіційних видань – найменування організації. Прізвище автора або найменування установи являють собою:

- основний елемент БО;
- відмітна ознака, що визначає місце опису в ряді інших.

Нумерація завжди вказується арабськими цифрами (8-е стереотип. вид.; 4-е випр. і доп. вид.) на початку області видання. Крім вказівки повторності

видання в документах можна зустріти відомості про особи, установи, зв'язані не з усіма виданнями, а тільки з даним виданням документа. Це може бути прізвище ілюстратора, прізвище особи, що написали вступну статтю до нового видання.

Фізична характеристика – сукупність відомостей про матеріальні елементи, що характеризують документ. Включає елементи, що розташовуються в наступній послідовності:

- відомості про кількість частин, томів, випусків;
- обсяг – відомості про сторінки, аркуші;
- ілюстрації;
- розмір;
- супровідний матеріал.

Ці відомості є обов'язковими елементами опису.

Перераховані елементи опису утворюють текст опису. Але зустрічаються видання, для характеристики яких потрібно включити в опис додаткові відомості. Цей робиться за допомогою різних приміток. Область приміток дуже різноманітна по своїй структурі й по змісту. Примітки розташовуються в послідовності, прийнятої для елементів опису.

Таким чином, область приміток, з однієї сторони доповнює текст опису, а з іншого боку – розширює інформацію про книгу, шляхом розкриття змісту. Кожна примітка відокремлюється від наступною крапкою [18, с. 65].

Область міжнародного стандартного номера (ISBN), ціни й тиражу містить відомості, необхідні для ідентифікації й реєстрації документа, виконання облікових функцій. За наявності кількох ISBN їх наводять з назвою відповідної організації. Розглянувши загальні правила складання бібліографічного опису, можна визначити, що основною метою аналітико-синтетичної обробки документа є подання інформації про нього в стислому виді, тобто створення нового вторинного документа, що дозволяє по різних параметрах ідентифікувати первинний документ.

1.2. Загальний та спеціальний метод складання бібліографічного опису

Методика складання бібліографічного опису — це сукупність певних прийомів і правил складання. Розрізняють загальну та спеціальну методику. Загальна — це прийоми і правила, що використовуються при складанні описів усіх видів документів. Завданнями загальної методики є:

вивчення документів та їх елементів із точки зору бібліографічного опису;

вивчення видів описів та їх елементів;

встановлення загальних правил складання описів незалежно від виду документу та їх оформлення;

запровадження правил, що стосуються окремих елементів опису.

Але за єдиними правилами складати описи всіх документів неможливо, адже книга відрізняється від географічної карти, часопис — від грамплатівки, а креслення — від діафільму. Навіть документи одного виду можуть значно відрізнятися один від одного. Так, книга може мати автора чи не мати, включати один твір чи бути збіркою. Тому складання бібліографічних описів різних видів документів підпорядковується як однаковим для всіх правилам, так і певним специфічним. Такі правила й прийоми становлять зміст спеціальної методики складання бібліографічних описів [5].

У залежності від документа, що описують, розрізняють три види описів:

монографічний бібліографічний опис. Складається на окремо виданий документ (книгу, окремий том або випуск багатотомного, серіального видання, окремо виданий стандарт, географічну карту тощо);

зведений бібліографічний опис. Складається на багатотомне чи серіальне видання, тобто декілька томів, випусків, що складають єдине видання;

аналітичний бібліографічний опис. Складається на частину документа (окрема стаття з журналу або газети, окрема глава чи розділ твору тощо).

Бібліографічний опис, як правило, складається мовою тексту видання, хоча може складатися й мовою, якою вказане місце видання та назва видавництва, а текст документу написаний іншою мовою. У такому випадку мова тексту видання вказується в описі [8]. Для бібліотечних каталогів опис завжди складають мовою документа; в бібліографічних покажчиках, списках тощо доцільно навести опис рідною мовою, а про мову документа вказати окремо.

Опис складається за сучасною орфографією. Числівники в описі наводять у такій формі, як вони подаються у виданні (римськими чи арабськими цифрами, у словесній формі). Римські цифри, а також цифри у словесній формі переводять в арабські при зазначенні дати виходу видання, повторності видання, номерів або випусків багатотомних і серіальних видань. Кількісні числівники наводять без нарощування закінчень (у п'яти томах — У 5 т.), а порядкові - із нарощуванням (третє видання — 3-є вид.) [3].

У бібліографічних описах із метою забезпечення їх компактності допускається скорочувати слова у відповідності з правилами, зафіксованими в спеціальному стандарті ДСТУ 3582–97 “Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила”.

Бібліографічний опис складається з бібліографічних елементів. Бібліографічний елемент – це слово, словосполучення або група слів, що подають один елемент бібліографічної інформації. Елементи об'єднані в сім функціональних зон (областей):

- 1) зона назви і відомостей про відповідальність;
- 2) зона видання;
- 3) зона вихідних даних;
- 4) зона кількісної характеристики;
- 5) зона серії;
- 6) зона приміток;
- 7) зона міжнародного стандартного номера книги, ціни і накладу.

Отже, розглянувши спеціальну методику складання бібліографічного опису, можна визначити, що бібліографічний опис подає найважливіші відомості про документ, які дають змогу отримати уявлення про його вид, зміст, призначення тощо, відрізнити його від інших документів, розшукати потрібний у пошуковому масиві.

Ознайомившись з загальною та спеціальною методикою складання бібліографічних описів в бібліотеці імені В. І. Вернадського, можна визначити, що у довідково-бібліографічному відділі є доцільно і вигідно створена система каталогів та картотек, де зібрані всі джерела, що дозволяють відповісти на питання, пов'язані з відбором необхідної літератури, а також наявні характерні особливості бібліографічного опису різних документів [9].

Оже, бібліографічний опис навчальної літератури (підручники, посібники, програми, семінарії, тексти лекцій, методичні вказівки тощо) підпорядковується загальним правилам бібліографування. Особливість полягає у тому, що найчастіше у підзаголовку визначається вид такого документу: навчальний посібник, підручник, тексти лекцій, методичні рекомендації, навчально-методичні матеріали, практичні та лабораторні роботи тощо.

РОЗДІЛ 2. Особливості використання бібліографічного опису

2.1. Головна мета бібліографічного опису в публічних бібліотеках

У бібліотеці, зал каталогів здійснює формування та ведення довідково-бібліографічного апарату. Основна функція – довідково-бібліографічне обслуговування читачів, надання інформаційних послуг установам, організаціям, видає бібліографічні покажчики з різних галузей знань, інформаційні бюлетені.

До послуг користувачів довідково-бібліографічний апарат бібліотеки, який найповніше розкриває її фонди. Цьому служать:

- каталоги: алфавітний, систематичний;
- каталог періодичних видань;
- картотеки: систематична, картотека статей, назв художніх творів, вміщених в журналах;
- довідково-бібліографічний фонд: енциклопедії, словники, довідники, друковані видання органів державної бібліографії (літописи книг, газетних, журнальних статей);
- архів виконаних довідок.

Довідково-бібліографічний апарат бібліотеки видає: інформаційні бюлетені: «Актуальні проблеми законодавства в Україні», «Нові надходження з питань народної освіти та загальної педагогіки», бібліографічні посібники.

У довідково-бібліографічному відділі є система каталогів та картотек, де зібрані всі джерела, що дозволяють відповісти на питання, пов'язані з відбором необхідної літератури. Завданням цього відділу є мета допомогти у виборі необхідного кола джерел, що стануть підґрунтям у подальшому науковому пошуку [14].

Іноді література енциклопедичного характеру представлена у бібліотеках у так званих відкритих фондах, що, по-перше, економить час, надаючи

можливість користування нею без допомоги книгосховищ, а, по-друге, допомагає збільшити кількість використаної літератури [21, с. 73].

В основі опрацювання інформації покладено принцип централізованої обробки наукових документів, результатом чого є інформаційні видання серед яких:

- реферативні журнали (РЖ) – основні інформаційні видання, до яких входять анотації, бібліографічні описи літератури;
- бюлетені сигнальної інформації (СІ) – включають бібліографічний опис літератури, що виходить за окремими галузями знання, основне завдання якої полягає в оперативному інформуванні про всі наукові та технічні новини;
- експрес-інформація, що вміщує розширені реферати статей, опис винаходів та інших публікацій, які дозволяють отримати найповніше уявлення про першоджерело, не звертаючись до нього;
- аналітичні огляди, що дають уявлення про тенденції розвитку певної галузі науки, техніки, мистецтва;
- реферативні огляди, які в цілому передбачають ту ж саму мету, що й аналітичні, але на відміну від них носять описовий характер;
- бібліографічні картки, що містять повний бібліографічний опис джерела інформації [6].

У реферативних журналах уміщено реферати, які є аналітико-синтетичними переробками тексту, що несуть головну інформацію про об'єкт дослідження. Реферативний журнал найбільш популярний серед бібліографічних джерел.

У його структурі виділяють такі складові:

- бібліографічний опис;
- реферативний текст;
- посилання, примітки.

Каталоги – це система накопичення та збереження даних про літературу, що наявна у бібліотеці. Картотека – перелік усіх матеріалів, виявлених з певної тематики.

У бібліотеці ім. В. І. Вернадського існує три види каталогів:

- абетковий;
- систематичний;
- предметний.

Абетковий каталог дозволяє встановити, які твори того чи іншого автора, відомого дослідникові, наявні у бібліотеці.

У систематичному каталозі картки згруповані в логічному порядку відповідно до галузей знань, за допомогою яких можна з'ясувати, які саме твори наявні у бібліотеці, та підібрати необхідну літературу. Послідовність розташування карток систематичного каталогу завжди відповідає певній бібліографічній класифікації [16].

Відомі дві універсальні системи:

- універсальна десятикова класифікація (УДК);
- бібліотечно-бібліографічна класифікація (ББК).

У предметному каталозі бібліографічні записи розташовані за алфавітом предметних рубрик. Такий каталог використовується для підбору матеріалів із вузькоспеціалізованих питань [13, с. 102].

Оскільки мова йде про систему, тому правильніше говорити не про вибір, а про систематичний пошук наукового джерела:

- ознайомлення з книгою: автор, назва, видавництво, рік видання, анотація на видання, зміст, авторська передмова, довідково-бібліографічний апарат;
- аналіз джерела;
- реферування, ведення карток;
- тезисний виклад матеріалу.

Джерела розміщують одним із таких способів:

у порядку появи посилань у тексті (вважається найбільш зручним для користування та рекомендований при написанні дисертацій і монографій);

в алфавітному порядку прізвищ першого автора або заголовків документів. При цьому спочатку подаються документи українською мовою і

мовами з кириличною графікою (відповідно до розташування за українським алфавітом), а потім – мовами з латинською графікою.

У даній бібліотеці є певні свої особливості щодо складання бібліографічного опису. Присутні як переваги, так і недоліки опису. Розглянувши і дослідивши методику складання, можна визначити що у багатьох описах відсутні певні елементи, а саме відомість про відповідальність, де не зазначені прізвище та ініціали першого автора [2].

– Книги одного, двох, трьох авторів.

Васильков В. Г. Організація виробництва: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2003. – 524 с.

Вірний варіант:

Васильков В. Г. Організація виробництва: Навч. посіб. / В. Г. Васильков. – К.: КНЕУ, 2003. – 524 с.

Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія. / Г. І. Великоіваненко – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.

Вірний варіант:

Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія. / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.

Також у деяких випадках відсутній елемент, як відомість про відповідальність у аналітичному бібліографічному описі.

– Періодика.

Дробот І. Культурологи і філософи для освіти // Освіта. – 2005. – 22–29 черв. (№ 26). – С. 3.

Вірний варіант:

Дробот І. Культурологи і філософи для освіти [Текст] / І. Дробот // Освіта. – 2005. – 22–29 черв. (№ 26). – С. 3.

Особливу цікаву увагу собою представляє віділ іноземних мов. Фонд періодичних видань налічує понад 80 назв. Має свій довідковий фонд, систему каталогів і картотек. Особливо цінними є універсальні енциклопедії англійською та французькою мовами, багато словників, довідників. Іноземні

джерела подаються відповідно до правил бібліографічного опису, що діють в Україні: в тій же послідовності авторства, заголовку, підзаголовку, вихідних даних тощо. Вживаються скорочення, що притаманні мові оригіналу [12].

Джерела з кириличною графікою (українські, російські, білоруські, болгарські, монгольські та ін.) подаються в одному суцільному списку. Джерела з латинською графікою наводяться після списку джерел із кириличною графікою, відповідно до латинського алфавіту. Джерела, що опубліковані мовою з особливою графікою (арабською, грузинською, китайською, японською тощо) наводяться у перекладі або транслітерації [25].

Жаю Ю. Сяньдей хобі іньхансюе. – Пекін, 1983. – 353 с. – Кит. – Пер. загол.: Сучасний обіг грошей і банківська справа;

Medina P., Donald V. Careers in Journalism. – 6-th ed. – London: Kogan Page Ltd, 1995. – 94 p.

Бібліографічний опис на офіційні документи складається під назвою.

Про інформацію: Закон України, 2 жовт. 1992 р. // Голос України. – 1992. – 13 листоп. – С. 3 – 5; Те саме // Відомості Верхов. Ради України. – 1992. – № 48. – С. 1447–1462.

Про обов'язковий примірник документів: Закон України, 9 квіт. 1999 р. // Вісник Кн. палати. – 1999. – № 5. – С. 26–28.

Видання. Основні види: Терміни та визначення: ДСТУ 3017–95: Вид. офіц. – К.: Держстандарт України, 1995. – 48 с.

Також характерні особливості бібліографічного опису є на архівні матеріали, де особливу увагу приділяють зоні фізичного опису та зоні приміток [17].

Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 1061, оп. 1, спр. 8–12; Ф. 1063, оп. 3, спр. 1–3.

Наукове товариство ім. Шевченка // Львівська наукова бібліотека імені В. Стефаника НАН України. Від. рукописів. – Ф. 1, оп. 1, спр. 78. – Арк. 1–7; Спр. 499/1. – Арк. 1–92; Спр. 499/10. – Арк. 1–9; Оп. 2, спр. 56, 57.

Таким чином, бібліографічна діяльність ведеться в усіх бібліотеках незалежно від відомчого підпорядкування, складу користувачів, обсягу фонду та профілю роботи. Метою бібліографічної діяльності є максимальне задоволення інформаційних потреб користувачів.

2.2. Бібліографічний опис у діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ) – головна всеукраїнська книгозбірня, загальнодержавний комплексний бібліотечно-інформаційний, науково-дослідний, науково-методичний та культурно-просвітницький центр, найбільше за обсягом документно-інформаційних ресурсів книгосховище України. Одна з найбільших національних бібліотек світу. Підпорядкована НАН України, входить до її Відділення історії, філософії й права. Як особливо цінний об'єкт культури перебуває під охороною держави.

У сучасній структурі НБУВ функціонує понад 50 підрозділів, згрупованих за напрямками діяльності в науково-дослідні інститути – архівознавства, бібліотекознавства, біографічних досліджень, інформаційних технологій, книгознавства, рукопису [13].

Діють відділи: комплексного бібліотечного обслуговування, комплексного опрацювання документів, комплексного формування бібліотечних ресурсів, міжбібліотечного абонементу, організації та обслуговування основним фондом, формування та використання газетних фондів, допоміжні та технічні підрозділи.

Служба інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ НБУВ) здійснює комплексну аналітичну, прогностично-консультаційну роботу, покликану інформаційно забезпечувати процеси реформування українського суспільства і на базі документних матеріалів та електронних потоків інформації аналізувати

політичні й соціально-економічні процеси в Україні, процеси державотворення тощо [7]

Загальні правила та основні вимоги до укладання бібліографічного опису за ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. НБУВ.Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання:

- ✓ опис здійснюється мовою оригіналу;
- ✓ вказівки тому, частини, випуску, номеру, а також на рік видання подаються арабськими цифрами;
- ✓ назва місця видання подається повністю;
- ✓ опис документу здійснюється за титульною сторінкою. Відсутні відомості позичають з інших місць документу: обкладинки, зворотного боку титульної сторінки, передмови, змісту, вихідних даних тощо;
- ✓ подання інформації не з титульної сторінки дозволено без квадратних дужок;
- ✓ дозволено укладати в скороченій формі, обмежуючись необхідною для ідентифікації інформацією;
- ✓ заголовок – від одного до трьох авторів або назва;
- ✓ повторення відомостей про автора/ів за навіскою не обов'язково;
- ✓ подання чотирьох і більше авторів перед назвою – не обов'язково, тільки за необхідності. Дозволено подати за навіскою одним автором та словосполучення «та ін.»;
- ✓ подання позначення матеріалу не обов'язково;
- ✓ подання назви видавництва або прізвища видавника не обов'язково;
- ✓ подання відомостей про серію та Міжнародний стандартний номер не обов'язково;

✓ дозволено в аналітичному описі розділовий знак «дві навскісні» замінювати крапкою, а назву документу виділяти шрифтом. Назву дозволено скорочувати.

✓ дозволено словосполучення «Режим доступу» або еквівалент іншою мовою замінити «URL»;

✓ рекомендується застосовувати DOI замість електронної адреси.

Національна юридична бібліотека (НЮБ) як структурний підрозділ НБУВ формує інформаційні ресурси у галузі законодавства та права.

На базі НБУВ сформовано Австрійську та Іранську бібліотеки, відбувається формування Китайської бібліотеки.

Бібліотека має статус всеукраїнського центру реставрації та консервації документів, є науково-методичним центром для мережі бібліотек та архівних підрозділів НАН України.

Фонд Президентів України – структурний підрозділ НБУВ, що діє на правах науково-дослідного інституту та забезпечує збирання, збереження та запровадження в науковий і культурний обіг документальних матеріалів (видань, архівних документів, кіно-відео-фотоматеріалів, електронних видань, баз даних тощо), які відображають державну, суспільно-політичну діяльність та життя Президентів України, функціонування інституту президентства за кордоном, діяльність президентів іноземних держав. Фонд володіє великою колекцією подарунків Президентам України Леонідові Кравчуку, Леонідові Кучмі та Вікторові Ющенку (традиційно більшість подарунків главі української держави – офіційних та від простих громадян – надходить на зберігання саме до Фонду Президентів України). В рамках експозиційної діяльності Фонду, деякі подарунки оформлюються у тематичні виставки. Особливо цінні подарунки зберігаються у спецсховищі НБУВ [27].

Щорічно НБУВ видає до 40 назв фундаментальних наукових праць у галузі історії культури, національної бібліографії та біобібліографії провідних українських діячів і вчених, рукописної та книжкової спадщини, історії книги й бібліотечної справи, у галузі збереження, консервації та реставрації фондів,

серію друкованих каталогів і покажчиків спеціалізованих фондів (рукописних, нотних, образотворчих, картографічних видань, вітчизняної та іноземної періодики), стародруків й рідкісних видань, колекцій. Досліджуються матеріали та публікуються видання з історії науки, НАН України, видатних учених.

НБУВ спільно з Інститутом проблем реєстрації інформації НАН України формує базу даних «Україніка наукова» та щоквартально видає український реферативний журнал «Джерело», який виходить у чотирьох галузевих серіях.

З 2017 року НБУВ формує електронний архів публікацій НБУВ – Репозитарій НБУВ (EverLib) [21].

Універсальними інформаційними ресурсами бібліотеки користується близько 500 тис. читачів, яким щорічно видається до 5 млн документів.

Таким чином, систему бібліотечних каталогів і картотек утворюють генеральний алфавітний каталог, читацькі алфавітний і систематичний каталоги та понад 30 каталогів і картотек підрозділів бібліотеки. З 1994 р. наповнюється електронний каталог, з 1998 – загальнодержавна реферативна база даних «Україніка наукова». У локальних інформаційних мережах бібліотеки знаходиться понад 700 комп'ютерів; на Інтернет-порталі – 3,5 млн бібліографічних і 597 тис. реферативних записів, а також 580 тис. повних текстів документів. Пошук у електронних ресурсах здійснюється програмним модулем ІРБІС (БД SDS-ISIS ЮНЕСКО).

Отже, бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують із каталогів і бібліографічних покажчиків без пропусків будь-яких елементів чи недоцільних скорочень. Метою бібліографічної діяльності є максимальне задоволення інформаційних потреб користувачів.

Пошуковий апарат НБУВ має в своєму складі систему бібліотечних каталогів та картотек і фонд довідково-бібліографічних видань обсягом 200 тисяч примірників. Цей фонд включає документи нормативного характеру (закони, укази, постанови тощо), енциклопедії, тлумачні словники, довідники, бібліографічні посібники.

РОЗДІЛ 3. Методи вдосконалення бібліографічного опису

3.1. Бібліографічний опис електронних документів

У бібліографічних списках при використанні ресурсів Інтернет можна використовувати схему спрощеного бібліографічного опису з усіма обов'язковими та лише частиною факультативних елементів. Вона є цілком слушною при складанні списків джерел до курсових, дипломних, магістерських робіт, дисертаційних досліджень, прикнижкових і пристатейних списків рекомендованої літератури. Ось її схематичний вигляд:

Основна назва [Загальне позначення матеріалу] : відомості, що належать до назви / перші відомості про авторство чи відповідальність. – Відомості про повторність видання. – Позначення виду ресурсу. – Місце видання : Назва (ім'я) видавця, рік видання (створення ресурсу). – (Основна назва серії чи підсерії ; т., №). – Режим доступу. – Інформація про джерело основної назви. – Інформація про дату перегляду [4].

У примітці про режим доступу (для ресурсів віддаленого доступу) після слів «Режим доступу» ставиться двокрапка та зазначається адреса (URL) електронного ресурсу. Дата перегляду подається в окремій примітці після зауваги про джерело основної назви. Відомості про дату перегляду, перевірки доступу до документа дуже важливі, оскільки Інтернет характеризується мінливістю. До того ж у рекомендаціях зарубіжних фахівців дата перегляду (перевірки наявності доступу до електронного документа) є обов'язковим елементом [23].

Українські культурні цінності в Росії: спроба діалогу про повернення, 1930 р. [Електронний ресурс] / упоряд.: О. Нестуля, С. Нестуля ; Держ. служба контролю за переміщенням культур. цінностей через кордон, НАН України, Ін-т історії України, Держ. ком. архівів України, Полтав. ун-т споживчої кооперації України. – Електрон. дані. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2006. – 331 с.: іл. – (Серія «Повернення культурного надбання України:

документи свідчать»; вип. 4). – Режим доступу. – <http://www.history.org.ua/?litera&kat=3&id=2080>. – Назва з екрана.

Державний архів Волинської області [Електронний ресурс] : путівник / редкол.: Г. Боряк [та ін.] ; наук. ред. Г. Бондаренко ; авт.-упоряд.: В. Гика [та ін.] ; Держ. арх. служба України, Держ. архів Волин. обл. – Електрон. дані. – Луцьк : Надстир'я, 2011. – 952 с. – (Архівні зібрання України. Путівники). – Режим доступу. – http://volyn.archives.gov.ua/Publishat/archiv_Volyn.pdf – Назва з екрана. – Дата перегляду: 14.05.2014.

Ярошенко Т. Могилянська Бібліотекарка [Електронний ресурс] : цікавинки зі світу бібліотек та бібліотечних технологій, ресурсів, сервісів, ідей від Тетяни Ярошенко : [блог] / Тетяна Ярошенко ; Нац. ун-т «Києво-Могилянська акад.». – Електрон. дані. – [Київ, 2010–2014]. – Режим доступу: <http://kmalibrary.blogspot.com/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 10.02.2014.

На окрему увагу заслуговує аналітичний опис електронних ресурсів, адже у науковій діяльності дуже часто виникає потреба бібліографічного опису частини електронного ресурсу (статті з інформаційного порталу, електронного журналу, сторінки сайту тощо), для ідентифікації та пошуку якої потрібні відомості про електронний ресурс, де вона розміщена. Аналітичний бібліографічний опис електронного ресурсу має дві частини, розділені двома навкісними рисками [24].

Опис частини електронного ресурсу [Загальне позначення матеріалу] // Опис електронного ресурсу, де розміщено відомості про ідентифікувальний (цілісний) ресурс

Варто звернути увагу на найпоширеніші помилки при аналітичному описі. Зокрема, це:

- оформлення бібліографічного опису частини електронного ресурсу як опису цілісного електронного ресурсу;
- наведення замість адреси частини електронного ресурсу, яка є об'єктом опису, або адреси ідентифікувального ресурсу, де розміщено цю частину;

- подання відомостей про загальне позначення матеріалу після назви ідентифікувального ресурсу, а не після назви частини ресурсу.

Багато авторів у бібліографічних описах наводять явно недостатню кількість відомостей, вказуючи у посиланні лише ім'я автора, назву документа та його електронну адресу. А часто – тільки електронну адресу. У результаті, за межами бібліографічного опису залишаються важливі відомості про позначення виду ресурсу, укладача або редактора, про відповідальність, заголовок веб-сайта, бази даних або періодичного електронного видання тощо – тобто елементи, необхідні для ідентифікації і пошуку документа (або його складової частини) і отримання повного уявлення про його характеристики.

Частково причинами цього є обмеженість даних про ресурс на сайті. Надзвичайно складно, а часом зовсім неможливо, встановити осіб, які несуть відповідальність за публікацію, визначити ресурс (документ), в якому міститься складова частина, не кажучи вже про місце і дату публікації (створення). Зробити це буває нелегко не тільки пересічному користувачеві, але й професійному бібліографу. Часом тільки володіння навичками аналітико-синтетичного перероблення інформації та знання правил бібліографічного опису допомагають скласти повноцінне враження про ресурс, котрий вдалося знайти через ту чи іншу пошукову систему, на якому сайті він розміщений, що власне й ідентифікує документ [8, с.75].

При описі мережеских ресурсів пошукову функцію виконує електронна адреса. Для того, щоб повністю розібратися з електронним ресурсом – на якому сайті він розміщений і що, власне, є ідентифікувальним документом – потрібно знати не лише правила бібліографічного опису, а й структуру електронної адреси, розуміти, як використовувати відсікання електронної адреси для навігації сайтом, оскільки опис ідентифікувального документа передбачає зазначення назви головної сторінки сайта і відомостей, розміщених на цій сторінці

Відомості про ресурс, в якому вміщена така його складова частина, як (веб-сайт, електронний журнал тощо, дадуть змогу отримати повноцінне

уявлення про мережевий (онлайновий) документ. Тому коротке (відсічене) посилання допустимо давати лише у примітках до основного тексту і лише тоді, коли в тексті подається характеристика документа. У бібліографічних списках бібліографічні описи, у т. ч. електронних ресурсів, повинні мати необхідну і достатню повноту [20].

При описі й цитуванні окремих веб-сторінок найважче дається ідентифікація автора. Якщо автор зазначений на початку або в кінці тексту, опис може виконуватися за його прізвищем. У разі відсутності цих даних припустимо вказувати назву сайту (підприємство або мережевий проект), на якому розміщене джерело. Це не завжди коректно, однак, такий варіант надає опису більш закінченого вигляду. Назва документа (поле TITLE) береться з назви веб-сторінки або, за відсутності необхідних даних у назві, – безпосередньо з титульного екрана.

Бібліографічний опис сторінки включає такі обов'язкові елементи: Автор. Назва сторінки. Загальне позначення матеріалу. – Відомості про відповідальність. – Електронна адреса (URL, Uniform Resource Locator – визначник місцезнаходження ресурсу), тобто режим доступу. – Відомості про джерело назви. – Примітки про бібліографічну історію електронного ресурсу (дата розміщення, частота змін змісту веб-ресурсу або його періодичність; зв'язок з іншими виданнями цього ресурсу). – Дата перегляду.

Приклади опису віддалених електронних ресурсів:

Павлюк І. Василь Стус : текст – контекст – надтекст (Ревізія свідомості – або мій Стус) [Електронний ресурс] / Ігор Павлюк // Поетичні майстерні. Ігор Павлюк. – Електрон. дані. – Режим доступу : <http://maysterni.com/publication.php?id=43860>. – Назва з екрана. – Дата публікації 24.01.2010. – Дата перегляду: 23.06.2014.

Соболев Є. Що робив Люстраційний комітет за 100 днів [Електронний ресурс] / Єгор Соболев // Українська правда. Блоги. – [Київ]. – Режим доступу : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/sobolev/5390f504d3b7d/0>. – Назва з екрана. – Дата публікації : 06.06.2014. – Дата перегляду: 10.06.2014.

Довідкові служби бібліотек України [Електронний ресурс] // Пан Бібліотекар : блог про бібл. справу та інформ. технології. – Режим доступу : http://panbibliotekar.blogspot.com/2010/11/blog-post_19.html. – Назва з екрана. – Дата публікації : 19.11.2010. – Дата перегляду : 24.06.2014

Особливості опису статей Wikipedia

Усвідомлюючи складність опису й цитування електронних джерел, власники деяких інтернетресурсів вказують, яким чином слід цитувати їхні матеріали. Так, популярна нині «Вікіпедія» подає свої рекомендації опису статей з енциклопедії і пропонує власні приклади опису у різних стилях.

Хоча при цьому робиться застереження: у «випадку з будь-якими іншими джерелами, особливо тими, що належать невідомим авторам, слід бути обережним та, по можливості, перевіряти фактологічну точність інформації з Вікіпедії, залучаючи незалежні джерела» [19].

Стиль «Чикаго»: • Дописувачі Вікіпедії, «Яйце птахів» Українська Вікіпедія, http://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=Яйце_птахів&oldid=91665 (переглянуто 3 серпня, 2005).

Цитування у стилі «Council of Science Editors»: Дописувачі Вікіпедії. Яйце птахів [Інтернет]. Українська Вікіпедія; 2 серпня 2005, 14:34 UTC [цитовано 3 серпня 2005]. Доступно із: http://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=Яйце_птахів&oldid=91665.

Проте, навіть у цьому прикладі колективного автора «Дописувачі Вікіпедії» доцільно брати у квадратні дужки.

Беззаперечно, такі рекомендації не відповідають бібліографічним стандартам, скоріш вони можуть слугувати джерелом відомостей для формування стандартизованого опису. За вітчизняними правилами, стаття з Вікіпедії може бути описана таким чином:

Ковальчук Галина Іванівна [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Ковальчук_Галина_Іванівна. – Назва з екрана. – Дата останньої правки : 8.12.2012. – Дата перегляду : 12.02.2014.

У лівій колонці Вікіпедії під рубрикою «Панель інструментів. Цитувати сторінку» подається фактографічна інформація про статтю, яка може бути використана при складанні її бібліографічного опису:

Бібліографічні подробиці для статті «Ковальчук Галина Іванівна»

- Назва статті: Ковальчук Галина Іванівна
- Автор: дописувачі Вікіпедії
- Видавець: Вікіпедія.
- Дата останньої правки: 8 грудень 2012 10:32 UTC
- Дата перегляду: 18 червень 2014 11:50 UTC
- Стале посилання :
[//uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D0%B%D0%BB%D1%8C%D1%87%D1%83%D0%BA_%D0%93%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0&oldid=11125010](https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D0%B%D0%BB%D1%8C%D1%87%D1%83%D0%BA_%D0%93%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0&oldid=11125010)
- Ідентифікатор версії сторінки : 11125010 Тут також наведені стилі цитування статті (APA, MLA, MHRA, Chicago, CBE/CSE, Bluebook, BibTeX).

Особливості опису повідомлень і дописів у соціальних мереж (Facebook, Twitter, V Kontakte, YouTube)

При цитуванні повідомлень соціальних мереж (наприклад, для Facebook зарубіжні фахівці радять вказувати тип сторінки: Fan Pages, Group Pages, Profile Information), час публікації. При описі цих ресурсів за APA-стилем рекомендується вказувати у вихідних даних: автора, дату публікації, заголовок і електронну адресу (URL).

Зокрема, для Twitter опис поля автора складається з реального прізвища з ініціалами та імені автора в соціальній мережі, яке наводиться у квадратних дужках (якщо реальне ім'я невідоме, ім'я автора у соціальній мережі наводиться без квадратних дужок). Для Facebook та Google+ наводиться надане у соцмережі ім'я у квадратних дужках. Слід зауважити, що при цитуванні

матеріалів із соцмереж, у полі автор не завжди зазначається ім'я автора, а, зазвичай, – ім'я особи, яка розміщує повідомлення.

Поле дати включає рік, місяць і день публікації. Якщо дата невідома, необхідно зазначати «без дати» (б. д.) (англ. – no date – «nd»), або вказувати рік «приблизно» (англ. – for circa – «ca.») у квадратних дужках [ca. 2013]. При посиланні на багато дописів (цитат) одного автора упродовж одного року рекомендується систематизувати їх за абеткою [15].

Поле назви містить ім'я сторінки або зміст чи текст повідомлення (до 40 перших слів тексту), тобто, якщо немає назви допису рекомендується подавати частину тексту. Не можна у заголовку використовувати проміжні вихідні дані. Тобто, необхідно подавати в описі ресурсу останній варіант допису

Якщо у повідомленні немає слів (наприклад, фото без тексту) необхідно подати опис об'єкта у квадратних дужках). Після назви при описі у квадратних дужках слід зазначати форму змісту: (наприклад, поточний допис (статус), повідомлення, фотографія, стрічка новин, відеофайл, фотоальбом тощо).

Електронна адреса містить URL об'єкта опису, який якнайточніше спрямовує до нього користувача. Якщо зміст об'єкта опису може змінюватися, в описі обов'язково зазначається дата перегляду (перевірки доступу). Але, якщо повідомлення вже містить конкретну дату, з ним пов'язану, дата перегляду не вказується.

Доцільно зазначати не лише коротку адресу, що включає автора допису і назву мережі, а й точну електронну адресу повідомлення (у Facebook, ВКонтакте її можна знайти, якщо натиснути на дату повідомлення), адже з часом їх дуже важко шукати, якщо авторські сторінки містять багато дописів. Наприклад:

https://www.facebook.com/ddkremin/posts/234415366739656?stream_ref=1–

(адреса конкретного ресурсу, що описується), а не <https://www.facebook.com/ddkremin?fref=ts>, що є загальною адресою сторінки поета Дмитра Кременя.

Кремінь Д. Сузір'я Коня [Електронний ресурс] : [вірш] / Дмитро Кремінь // Facebook. Дмитро Кремінь. – Режим доступу: https://www.facebook.com/ddkremin/posts/234415366739656?stream_ref=1 – Назва з екрана. – Дата публікації : 24.12.2013. – Дата перегляду: 25.04.2014.

Приклади опису документів соціальних мереж, ураховуючи чинні стандарти України бібліографічного опису та зарубіжний досвід.

Українська Наукова Інтернет-Спільнота [Електрон- ний ресурс] : укр. наука в Інтернет : [соц. мережа]. – [Львів, 2008–]. – Режим доступу. – <http://www.naukaonline.org/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 10.06.2014.

Центр науково-бібліографічної інформації НБУВ [Електронний ресурс] : Відкрита група Центру науково- бібліографічної інформації Національної бібліотеки Ук- раїни ім. В. І. Вернадського : [офіц. сторінка Центру на- уково- бібліографічної інформації Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського]. – [Київ, 2013–] // ВКонтакте. – Режим доступу: <vk.com/cnbinbuiv>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 11.06.2014. 123

Отже, ми можемо сказати, що у бібліографічних списках при використанні ресурсів Інтернет можна використовувати схему спрощеного бібліографічного опису з усіма обов'язковими та лише частиною факультативних елементів. Вона є цілком слушною при складанні списків джерел до курсових, дипломних, магістерських робіт, дисертаційних досліджень, прикнижкових і пристатейних списків рекомендованої літератури.

3.2. Порівняльна характеристика старого та нового бібліографічного опису

В Україні 01 липня 2016 р. набув чинності ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання», який установлює види бібпосилань, правила та особливості їхнього складання і розміщування у документах.

ДСТУ 8302:2015 містить інформацію про:

- види бібліографічних посилань та правила їхнього складання;
- особливості складання комплексного бібліографічного посилання;
- особливості складання бібліографічного посилання на електронний ресурс;
- особливості складання бібліографічного посилання на архівний документ.

Стандарт ДСТУ 8302:2015 *«Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання»*, установлює види бібпосилань, правила та особливості їхнього складання і розміщування у документах. Стандарт розроблено фахівцями Книжкової палати України імені Івана Федорова і його дія поширюється на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації. Сказано, що «Стандарт призначено авторам творів, видавцям, фахівцям редакцій засобів масової інформації, інформаційних центрів тощо» і не зовсім зрозуміло, чи бібліотеки потрапляють у це «тощо» [22].

Минулий ГОСТ нікуди не дівається, адже в пункті 4.4 нового ДСТУ вказано же елементи бібліографічного запису подають згідно все тих ж ДСТУ ГОСТ 7.80 та ДСТУ ГОСТ 7.1 однак з урахуванням дуже приємних особливостей.

Так, серед особливостей знаходимо – у заголовку бібліографічного запису подають відомості про одного, двох чи трьох авторів, при цьому імена цих авторів у бібліографічному описі у відомостях про відповідальність (за навскісною ризикою) не повторюють!

Більше того – замість знака «крапка й тире» («. —»), який розділяє зони бібліографічного опису, в бібліографічному посиланні рекомендовано застосовувати знак «крапка» (при цьому в межах одного документа застосування в бібліографічних посиланнях розділових знаків уніфікують).

Приклад

Підрядкове посилання

⁴ Національна доктрина розвитку освіти: затв. Указом Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347. *Освіта*. 2002. 24 квіт. С. 2—4.

Також, у бібліографічних посиланнях на складник документа у формі аналітичного бібліографічного опису розділовий знак «дві навскісні риски» («//») можна замінювати крапкою [18].

Стандарт містить низку відмінностей проти старішого ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 (так званий «ВАК»). Так, він замінює низку розділових знаків, не поширених у міжнародних стандартах бібліографічних описів, зокрема усуває знак «крапка й тире» («. —») на знак крапка («.») у поділі зон бібліографічного опису, дозволяє не використовувати дві скісні риски («//») тощо, дозволяє не наводити низку елементів опису для різних типів джерел.

Детальніше розглянемо основні відмінності від ДСТУ ГОСТ 7.1:2006.

Заголовок від опису відокремлюють крапкою. Області опису відокремлюють одна від одної крапкою і тире. При повторенні окремих областей повторюють крапку і тире, за винятком області серії (відомості про кожну серію беруться в окремі круглі дужки без знаку крапка і тире між ними).

У відповідності до основних принципів ISBD, відомості у бібліографічному описі слід наводити в тому вигляді, в якому вони зазначені в документі [10].

Якщо опис доповнюється заголовком бібліографічного запису, ім'я особи в заголовку наводять у формалізованому вигляді: спочатку прізвище, потім ім'я (можливо ім'я та по батькові) або псевдонім. Тільки у відомостях про відповідальність є можливість зазначити, в якому вигляді особа, що несе інтелектуальну чи іншу відповідальність за документ, представлена в документі.

Зміни, що стосуються області видання, полягають в тому, що відомості про видання наводять у формулюваннях та в послідовності, зазначеній у джерелі інформації: порядковий номер видання не виноситься на перше місце, як це було раніше. Додаткові відомості про видання (виправлене, доповнене, стереотипне, перероблене тощо) та перші відомості про відповідальність, що відносяться до конкретного зміненого видання твору, є обов'язковими елементами.

Після області видання в описі розміщена область специфічних відомостей. Вона використовується під час опису об'єктів, що є особливим видом публікацій або розміщені на специфічному носії (картографічні, нотні, серіальні документи; стандарти та технічні умови; патентні документи, а також електронні ресурси) [26].

Зміни в області вихідних відомостей пов'язані з формою представлення відомостей про місце видання, ім'я видавця: їх слід наводити у формі та відмінку, зазначених у джерелі інформації, а не лише в називному відмінку.

Зміни в області серії пов'язані зі збільшенням кількості обов'язкових елементів. Обов'язковими елементами області серії є: основна назва серії та підсерії; Міжнародний стандартний номер серіального видання (ISSN); номер випуску серії та підсерії.

Таким чином, новий ДСТУ 8302:2015 покликаний забезпечити впровадження сучасних автоматизованих технологій опрацювання документів, ведення інформаційних баз даних; ефективність пошуку та використання документів всіх видів та типів; результативний обмін бібліографічною інформацією між інформаційними службами, бібліотеками, видавцями та книготорговельними організаціями як в середині країни, так і за кордоном.

Дотримання нових норм під час створення бібліографічної інформації дасть змогу адекватніше представити документ у бібліографічному записі та створити якісний інформаційний продукт.

Таким чином, сьогодні ДСТУ 8302:2015 – найновіший стандарт правил складання бібліографічних посилань в Україні. Його широко використовують наукові фахові видання України, університет й видавництва. Також ДСТУ 8302:2015 (нарівні з низкою міжнародних стандартів, зокрема APA, MLA) офіційно затверджений для оформлення списків використаних джерел у дисертаціях відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017.

ВИСНОВКИ

У роботі визначено сутність та основні види бібліографічного опису; розглянуто загальний та спеціальний метод складання бібліографічного опису; з'ясовано головну мету бібліографічного опису в публічних бібліотеках; проаналізовано діяльність бібліографічного опису на прикладі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Роль бібліографічного опису в різних галузях наукової і культурної діяльності людини винятково велика. Адже вся інформація про твори друку, кінофотофонодокументи, які містять певні інформаційні відомості, здійснюється за допомогою бібліографічного опису. Створення міжнародних правил складання бібліографічного опису дає змогу легко розбирати опис незалежно від мови, якою він складений.

Розглянувши загальну і спеціальну методику складання бібліографічного опису, можна визначити, що основною метою аналітико-синтетичної обробки документа є подання інформації про нього в стислому виді, тобто створення нового вторинного документа, що дозволяє по різних параметрах ідентифікувати первинний документ.

Адже бібліографічний опис подає найважливіші відомості про документ, які дають змогу отримати уявлення про його вид, зміст, призначення тощо, відрізнити його від інших документів, розшукати потрібний у пошуковому масиві.

Наш час характеризується появою великої кількості правил складання бібліографічних описів різних видів документів; активною діяльністю зі стандартизації бібліографічних описів як на національному, так і на міжнародному рівнях; пристосуванням опису до потреб автоматизованих інформаційно-пошукових систем. Завдяки цьому бібліографічний опис широко використовується в бібліотечній та бібліографічній діяльності.

Ознайомившись з загальною та спеціальною методикою складання бібліографічних описів в Національній бібліотеці України імені В. І.

Вернадського, можна визначити, що у довідково-бібліографічному відділі є доцільний вибір необхідного кола джерел, що стають підґрунтям у подальшому науковому пошуку.

У даній бібліотеці існують різні методики опрацювання джерел, що допоможуть виокремити головне без глибокого занурення у зміст, тим більше у тих випадках, коли опрацюванню підлягає велика кількість літератури. Центр електронних засобів інформації (ЦЕЗІ) забезпечує технічну підтримку автоматизації бібліотечних процесів.

Відвідувачам систематично надаються сервісні послуги, індивідуальне інструктування, допомога у пошуку необхідної інформації, роз'яснення умов пошуку інформації, користування електронними бібліотечними каталогами, спеціалізованими базами даних тощо.

Інформаційний ресурс всесвітньої комп'ютерної мережі став вагомою складовою документально-інформаційних багатств бібліотеки. Також варто удосконалити автоматизацію бібліотечних процесів та полегшити пошук інформації в електронних каталогах та систематичних картотеках.

Отже, знання з бібліографії завжди мали важливе значення у науковій діяльності фахівців різних галузей науки та у навчальному процесі студентів. Адже у процесі інформування про документи, користування ними доводиться їх називати, посилатись на них, складати списки, відрізняти один документ від інших.

І саме це можливо здійснювати завдяки бібліографічним описам, які дають змогу швидко знайти потрібну інформацію, характеризуючи найважливіші ознаки документа.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабіч В. Імідж бібліотеки на межі тисячоліть /2009. № 6. С. 8-9.
2. Баркова О. В. Путь онлайнового документа в библиотечном технологическом процессе / Б-ки нац. акад. наук: пробл. функционирования, тенденции развития. К.: НБУВ, 2013. Вып. № 2. С. 209-216.
3. Бахтурина Т. А. Проблемы стандартизации библиографического описания электронных ресурсов / Науч. и техн. б-ки, 2010. № 7. С. 16-21.
4. Ванеев А. Н. Библиотечное дело. Теория. Методика. Практика. К.: Профессия, 2004. 367 с.
5. Вергунов В. А. Національна доктрина розвитку інформаційно-бібліотечної справи в Україні: Варіант для обговорення. К.: Наукова думка, 2003. 27 с.
6. Вернигора Н. М. Загальна і спеціальна бібліографія. К.: Інститут журналістики, 2004. 25 с.
7. Вобленко Ю. Інформаційна культура в працях провідних бібліотекознавців та бібліографознавців / 2009. № 2. С. 7-8.
8. Вовченко І. О. Державна (національна) бібліографія України і міжнародні вимоги / Бібліотечний вісн, 2004. № 1. С. 13-17.
9. Вовченко І. О. Створення бібліографічного репертуару книг України – важливе завдання української національної бібліографії / Бібліотекознавство і бібліогр.: Х., 2002. Вип. № 31. С. 94-101.
10. Карачинська Е. Т. Загальний стандартний бібліографічний опис. К.: Книжкова палата України, 2011. 39 с.
11. Комплектування фонду, бібліографічний опис, аналіз документів: Терміни та визначення: ДСТУ 2394- 94: Вид.офіц. К.: Держстандарт України,2014. 90 с.
12. Кушнарєнко Н. М. Наукова обробка документів: Підручник. К.: Вікар, 2013. 328 с.

13. НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/798>
14. Никифоровская Н. А. Библиографическое описание: Вопросы теории, истории и методики. Л.: Наука, 1998. 148 с.
15. Орлов П. І. Інформаційні системи і технології в управлінні, освіті, бібліотечній справі: Наук.-практ. посіб. Х. : ТОВ Прометей-Прес, 2013. 292 с.
16. Павленко Р. І. Актуальні питання розвитку бібліотечної справи: Матеріали наук.-практ. конф. / Вісн.Київ.нац.ун-ту. 2010. Вип. № 4. 14-17 с.
17. Полякова. І. А. Соціальні функції спеціальних бібліотек у сучасних умовах. К., 2005. 15 с.
18. Правила описування архівних документів: ДСТУ 4331:2004: Вид. офіц. К.: Держспоживстандарт України, 2005. 16 с.
19. ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ ВІДПОВІДНО ДО ДСТУ 8302:2015 URL <http://aphd.ua/pryklady-oformlennia-bibliohrafichnoho-opysu-vidpovidno-do-dstu-83022015/>
20. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ РЕСУРСІВ ІНТЕРНЕТ, СТАТЕЙ WIKIPEDIA, ДОПИСІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ (FACEBOOK, TWITTER, VKONTAKTE, YOUTUBE). URL: <http://aphd.ua/rekomendatsi-shchodo-bibliohrafichnoho-opysu-resursiv-internet-statei-wikipedia-dopysiv-u-sotsialnykh-merezhakh-facebook-twitter-vkontakte-youtube/>.
21. Романюк М. М. Загальна і спеціальна бібліографія: Каталог для студентів спеціальності «Видавнича справа та редагування». Львів, 2012. 112
22. Романюк М. М. Схема повного бібліографічного опису періодичного видання. Л.: Стандарти, 2004. 23 с.
23. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі: Загальні вимоги та правила: ДСТУ 3582–97: Вид. офіц. К.: Держстандарт України, 1998. 26 с.
24. Удалова В. К. Бібліотечні каталоги: Каталог Х.: Основа, 2002. 160 с.

25. Хайнацький М. Стан стандартизації в Україні та напрями вдосконалення розроблення державних стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи / Вісн. Кн. палати, 2006. № 1. С. 24-30.

26. Хропач А. Н. Основы организации библиотечного дела. Х.: Библиотека

27. Швецова-Водка Г. М. Бібліографічні ресурси України: загальна характеристика. Рівне, 2010. 205 с.

Анотація до курсової роботи:

У курсовій роботі висвітлено сутність та правила бібліографічного опису. Запропоновано удосконалення опису на наведених прикладах. Викладено методику аналітико-синтетичного опрацювання інформації. Розглянуто бібліографічний опис його характеристику, види на прикладі Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

Реферат:

Кожний бібліографічний опис виконує певні функції, найважливішою з яких є ідентифікація. Її суть в тому, що вона може виявити тотожність деяких документів, відрізнити їх один від одного і при цьому не бачити їх. Бібліографічний опис складається безпосередньо за самим документом, за титульною сторінкою. Він складається на мові оригіналу та за сучасною орфографією.

Завдяки бібліографічному опису можна розшукати документ за тими ознаками, які притаманні лише йому. Тобто перша функція є кроком для наступної, пошукової функції, яка пов'язана з функцією вибору, так як сукупність відомостей, наведених у бібліографічному описі, дає уявлення про документ і тим самим допомагає вибрати той, що найбільше відповідає потребам користувача.

Також до основних функцій належить інформаційна, що інформує про твір, його зміст, призначення. Окремим її випадком є сигнальна функція, так як бібліографічний опис повідомляє про новий документ, про надходження книги до бібліотеки.

Три основні функції бібліографічного опису;—ідентифікуюча, інформаційна та пошукова — пов'язані між собою та використовуються в різних видах бібліографічного опису. В різних ситуаціях пріоритети їхнього використання змінюються. Наприклад, при обробці нових надходжень до бібліотеки чи інформаційного центру головну роль відіграє ідентифікуюча функція бібліографічного опису, а у видавничих каталогах інформаційна.

Обліково-реєстраційна функція полягає в тому, що опис дає змогу здійснювати облік і реєстрацію документів як на загальнодержавному рівні, так і на рівні тієї чи іншої установи. Організаційна функція це формальні ознаки документу, які можуть бути основою для групування записів у конкретному пошуковому масиві.

План роботи:

Простий:

Вступ

1. Основні методи складання бібліографічного опису
2. Особливості використання бібліографічного опису
3. Методи вдосконалення бібліографічного опису

Висновки та пропозиції

Список використаної літератури

Додатки

Складний:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. «Основні методи складання бібліографічного опису»

- 1.1. Сутність та основні види бібліографічного опису
- 1.2. Загальний та спеціальний метод складання бібліографічного опису

РОЗДІЛ 2. «Особливості використання бібліографічного опису»

- 2.1. Головна мета бібліографічного опису в публічних бібліотеках
- 2.2. Діяльність бібліографічного опису на прикладі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

РОЗДІЛ 3. «Методи вдосконалення бібліографічного опису»

- 3.1. Бібліографічний опис електронних документів
- 3.2. Порівняльна характеристика старого та нового бібліографічного опису

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Дайджест використаної літератури

Карачинська Е. Т. Загальний стандартний бібліографічний опис. К.: Книжкова палата України, 2011. 39 с.

На основі директивних, нормативних та методичних документів подано рекомендації зі складання та оформлення списків літератури, які є складовими частинами наукових робіт. Видання адресовано студентам та науково-педагогічним працівникам.

Кушнарєнко Н. М. Наукова обробка документів: Підручник. К.: Вікар, 2013. 328 с.

Структура і зміст підручника відповідають програмі курсу "Аналітико-синтетична обробка документів" для вищих навчальних закладів. Це перший підручник, в якому увесь комплекс теоретичних, методичних та організаційно-практичних проблем наукової обробки документів розглянуто як єдине ціле. Висвітлено теорію, історію і методику складання бібліографічних описів документів, їх предметизації, систематизації, реферування та анотування. Розкрито особливості основних інформаційних продуктів як результатів наукової обробки документів, а також питання організації аналітичної служби у фірмі (установі, організації).

Для студентів вищих навчальних закладів, викладачів, аспірантів, докторантів, фахівців сфери документно комунікації, керівників підприємств (установ, організацій), широкого кола читачів.